

Gabrovki so pot speljali prek travnikov in polj z jarim žitom do ostankov gradu Turn. Levstik je živel tu dve leti. To sta bili zanj burni in hkrati varni leti, ki sta bili osnova za zorenje in meteorski literarni nastop leta 1858, ko so izšli vsi trije njegovi najpomembnejši spisi – Martin Krpan, Napake slovenskega pisanja in Popotovanje od Litije od Čateža. V tistem obdobju so nastale tudi Pesmi, strastne in obenem mile, ljubeče in sovražne. Tu se je v njem zakoreninilo prepričanje, ki ga je zagovarjal do smrti, namreč, da Slovenci nimamo svoje lastne gospe, da smo predvsem kmečki, zato pa pristen narod in zato svojo kulturo in literaturo utemeljujmo le na kmečkosti – kmečki tematiki, kmečkem okusu in estetiki.

Gradu danes ni več, niti ruševin ni več videti. Pred nekaj desetletji pa je še stal tam. Domačini vedo povedati, da nekateri od tistih, ki so v preteklosti tako veselo podirali grad, še živijo in hočejo celo otrokom v šoli natveziti, da je bil grad podrt med drugo svetovno vojno. – Šli smo desno po dolini navzgor in prečkali brv čez potok. Tu se je izkazal **minister Jazbinšek**, ki je mnogim pripadnicam nežnejšega spola pomagal čez majavo brv. Med gostim grmovjem so ostanki nekdanjega grajskega ribnika, kjer so včasih plavali elegantni labodi. Sedanji last-

nik namerava ribnik obnoviti in morda bomo že ob letu videli drugačno podobo.

Na Čatežu se je kar trlo ljudi. Osrednja prireditelj se je začela ob 13. uri s slovensko himno. Med drugim se je predstavil ženski in moški pevski zbor KUD Fran Levstik iz Gabrovke, Občinski pihalni orkester Trebnje, folklorna skupina Javorje s plesi, običaji in nošami iz litijskega hribovja. Slavnostni govor je imel **dr. Rajko Šugman**, predsednik Športne zveze Slovenije, njegov brat, igralec in umetnik **Zlatko Šugman**, pa je v parodiji o predvolilnem času natrosil mnogo humorističnih na račun politike in demokracije. Kdor po petih ali šestih urah hoje do Čateža ni bil utrujen, se je lahko zavrtel ob domačih vižah – tudi predsednik predsedstva Republike Slovenije **Milan Kučan** se je.

Kupiti je bilo mogoče tudi brošure, Levstikove knjige z zemljevidom, razglednice, skodele z lesenimi žlicami, med in čebelje izdelke. Prizadevne članice Turističnega društva Čatež so že zgodaj napekle domačih dobrot.

Tisti, ki smo bili na pohodu že večkrat, prav dobro vemo, kje je vino najboljše in kje se najbolj prileže. Pa tudi o Levstiku, možu, v čigar spomin je organizirano to popotovanje, smo se že kaj naučili. Vsako pot, vedno znova pa lahko, seveda, če hočeš, zveš kaj novega.

ZANIMIVI ČAVEN IN PRIVLAČNI MALI GOLAK

TISOČAKI VIPAVSKE DOLINE

VIDA DURN

*Pod Čavnom visokim prebivam,
s čisto vodico se umivam,
gleдам na polje prekrasno,
vidim Vipav'co počasno.*

To so verzi, ki jih je spesnili ljudstvo in so znani skoraj vsem, ki živimo v Vipavski dolini. Mogoče se le najde kdo, ki jih ne pozna, prav gotovo pa ni nikogar, ki bi se mu oko vsaj kdajpakdaj ne ustavilo na mogočni verigi gora, ki objema Vipavsko dolino. Njen najvišji vrh Čaven (1242 m) pozdravi vsakega, ki prihaja iz notranjosti Slovenije.

Slaba, pravzaprav popolnoma preživela cesta bo obiskovalca odpeljala do meje in dalje v Italijo. Mogoče pa se bo našel kdo, ki se bo želel povzpeti na ta najbolj razvejani vrh v Trnovskem gozdu. Pa se povzpimo še mi nanj in pogledjmo, kaj nam tak pohod nudi! Pot ne predstavlja za nobenega planinca pretrdega zalogaja. Kvečjemu jo bodo omalovaževali tisti, ki so željni vsaj malce plezanja. A tudi ti lahko najdejo za plezanje primerne skale prav blizu Čavna – ob kraju Vipava.

Prijetna in najbrž najkrajša gorska pešpot se bo

začela na Predmeji, ki je oddaljena od Ajdovščin približno dva kilometra. Kraj se razprostira po gorski planoti in se ponaša s čistim zrakom – za razliko od tistega v dolini, ki je zasičen z izpušnimi plini tovarn in avtomobilov.

Na Čaven se lahko povzpemo tudi iz nižjega Lokavca; vse je odvisno od razporeditve in kondicije, ki jo imamo.

Pri dobro vidni markaciji stopimo na stezo, ki nas vodi skozi listnat gozd. Sempatja raste tudi kakšna smreka, ki povzroča, da je pot precej temna in zastrta pred soncem.

PLANINSKA KOČA V GOZDARSKI HIŠI

Umaknili smo se hrupu in umazanemu zraku. Počasi se vzpenjamo čez to visoko kraško planoto. Pljuča se nam napolnijo s čistim zrakom. V rahlih valih se dvigajo posamezne skalnate vzpetine in povzročajo malce težav tistim brez kondicije.

Ti se že kesajo, češ da bi bilo bolje nadaljevati pot z avtomobilom do vrha, toda tedaj bi bili prikrajšani za kasnejše užitke na poti.

Korak zaustavimo na posameznih goličavah, kjer najdemo ob vsakem letnem času razen

pozimi dovolj čudovitega cvetja. Cvetje v pozni jeseni nam daje slutiti vplive sredozemskega podnebja.

Tudi razgledi s teh goličav so dovolj široki. Vipavska dolina se nam odpira kot na dlani. Vidimo tudi gorsko planoto s stožčastim Sinjim vrhom. Z določenega mesta zazremo tudi Mali Golak, ki se vzpenja najvišje.

Vsi, ki so že bili na Sinjem vrhu, vedo povedati, da je tam turistična kmetija, ki obiskovalcem nudi pestro ponudbo za rekreacijo in razvedrilo. Tokrat smo Sinji vrh le od daleč pogledali, kdaj drugič pa se bomo podali na pohod do te zanimive gorske točke.

Tudi Mali Golak je zelo zanimiv in privlačen. Na njem najdemo poleg lepega razgleda tudi transverzalni žig. Dostop do tod pa je povezan s precejšnjo blodnjo po gostem gozdu, ker pot nanj ni prav dobro označena.

Strma steza nas je pripeljala na gozdno poseko in od tu je le še nekaj korakov do ceste.

Ker dalje v Trnovski gozd ne bomo šli, se odpravimo naprej po tej kar široki gozdni cesti.

Spustimo se do koč, ki so jo planinci preuredili iz nekdanje gozdarske koč. Koča je pogosto odprta in prijazen oskrbnik nam rad postreže z okrepčilom. Ob slabem vremenu in takrat, ko je koča zaprta, pa se lahko zatečemo v bivak. Tudi žig je vedno na voljo.

Okrog koč so prostranstva, ki jih lahko izkoristimo za izlete, sprehode ali piknike, zato je obiskovalcev na Čavnu vedno veliko. Tisti, ki so željni daljših, toda lažjih in samotnih poti, se lahko povzpnejo na Modrasovec ali na zelo prijeten vrh Kucelj, do katerega je približno pol ure hoje.

RAZGLEDI OD JULIJCEV DO MORJA

Prav ta Kucelj je izredno zanimiva gora. Njegov gol in zelo vzpet vrh nas omamno vabi, da se nam korak – hočeš ali nočeš – usmeri proti njemu. Nihče ne bo razočaran nad to potjo. Prelepa je. Hoja po njej je ena sama pesem lepote. Ogromno zdravilnih, okrasnih in celo alpskih cvetic najdemo po pobočju tega strmega lepota, na vrhu pa nas čaka čudovit razgled na vse strani.

Na jugu se razprostira Vipavska dolina z vsemi svojimi vasm, dalje pa kraške planote z borovimi gozdiki. Pogled seže do morja in ladij na njem. Proti severu se oko zazre v najvišje vrhove Julijcev, na zahodu vidimo Furlansko nižino in Benečijo.

Tukaj posedimo in se nagledamo, da se nam vsa doživetja zložijo v srce. Kasneje jih bomo v dolini ponovno obnovili kot trenutke sreče, ki jih nikoli ne pozabimo.

Prav zanimiv je pogled na »jezerce« Vogršček sredi Vipavske doline, ki je nastalo z zaježitvijo potoka. Voda v njem naj bi služila za namakanje, kar se je posebno lani izkazalo kot koristno in učinkovito. »Jezerce« s svojo lepo okolico služi kot kopališče za vso okolico. Le še malce bi ga bilo treba urediti, pa bi postal ta kraj prav imenitna turistična točka.

Spustimo se po grebenski stezi do makadamске ceste. Zahajajoče sonce se poslavlja. Škrlatna večerna zarja se zlija v daljnje morje. S pospešenim korakom se vrnemo h koči in gremo naprej v dolino.

Lep spomin na ta dan bo ostal v srcu.

Planinske koč – pogled na leto 2000

Gospodarski razvoj je v zadnjih desetletjih na srečo v marsikaterem pogledu tudi v gorskem svetu izboljšal težavne življenjske pogoje, kar je dejansko spremenilo tudi obnašanje bodisi prebivalcev gorskih območij, bodisi meščanov, ki v vedno večjem številu obiskujejo turistična območja v alpskem prostoru.

Gospodarskega razvoja pa ni vselej spremljala tudi skladna kulturna rast: vedno pogostejše smo namreč pričeli neprimerne rabe gorskega okolja in njegovih dobrin, pričeli smo pravih invazij »nepripravljenih« izletnikov. To ima za posledico močno obremenitev in včasih celo tako pogubne vplive, ki tem območjem povzročajo nepopravljivo

škodo, saj je krhko naravno ravnotežje pogosto tako močno ogroženo, da ga ni več mogoče vzpostaviti.

V tem zelo zaskrbljujočem stanju, ki mu neredko botruje pomanjkljivo načrtovanje območnih teles in ustanov, so tudi planinske postojanke v nevarnosti, da izgubijo svojo prvotno namembnost in ne ustrezajo več prvotni nalogi, zaradi katere so jih postavili: služiti ljubiteljem gorá kot ciljna ali izhodiščna izletniška točka v naravno neomadeževan svet, ki bi bila v čimvečji harmoniji z naravnim okoljem, v katerem stoji, ki bi v največji možni meri predstavljala način življenja prebivalcev v goratih območjih in ki bi bila čim bolj v skladu s planinskimi podvigi, pa naj bi bili veliki ali skromni.

Problem ohranjanja tradicionalnega skromnega gostoljubja v planinskih kočah se zadnja leta večja zaradi množičnega obi-